

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrť leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrť leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserter) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 5. februarija 1897.

Politiški oddelek.

Zaključenje državnega zbora.

II.

Ker ni mogel knez Auersperg, oziroma njegov minister notranjih stvari Lasser, doseči s silo, to je hotel grof Taaffe z lepa. Laskal se je celo Čehom in drugim Slovanom, a v resnici je pa njegovo delovanje bilo Čehom jako malo prijazno. Oziral se je nanje le toliko, kolikor je bil prisiljen po razmerah. Mladočehi so spoznali njegovo taktiko in so začeli boj proti njemu, ki je pripeľjal do padca njegovega. Poslednja leta Taaffejevega vladanja karakterizuje boj proti Mladočehom, ali bolje rečemo proti češkemu narodu, kajti Mladočehi so bili pravi zastopniki češkega naroda.

Tukaj ne bomo navajali, kaj je grof Taaffe vse storil, da uniči Mladočehe. Omeniti hočemo le nekatere znamenitejše stvari. L. 1890. je poskusil napraviti spravo mej Nemci in Čehi. Namen temu delu je bil dvojen. Na jedni strani je hotel zagotoviti Nemcem pestoťanke na Češkem, na drugi strani je pa hotel Nemce in Staročehe združiti za boj proti Mladočehom. Stvar se pa ni obnesla. Mladočehi so tako odločno nastopili proti vladnim nameram, da so naposled še Staročehi se odrekli dunajskim punktacijam.

Potem je znal Taaffe pri državnozbornih volitvah 1891. leta porabil ves vladen vpliv proti Mladočehom, a tudi ni imel uspeha. Staročehi so vzlic vladni podpori pri teh volitvah popolnoma pogoreli. V državnem zboru je pa grof Taaffe združil levičarje, konservativce in liberalce proti Mladočehom, ki so bili popolnoma osamljeni. Ta nenaravna zveza strank se ni mogla obdržati, če tudi je grof Kuenburg ustopil v ministerstvo in Pražak izstopil. Prijateljstvo mej omenjeni strankami se je večkrat razdrlo, a zopet so se za silo poravnale.

Uspehov pa ta protičeška politika ni imela nobenih. Naposled je, pa posegel grof Taaffe kot po skrajnem sredstvu, izjemnem stanju v Pragi, ki tudi ni moglo ukrotiti češke odločnosti. V obupnosti je grof Taaffe posegel še po volilni reformi, ki je po njegovi vladi izpihala luč življenja.

Knez Windischgrätz je, kar se tiče Čehov, hodil že po izgubljeni poti svojega prednika. Upal se je celo trditi, da češkega vprašanja zanj ni. Združil je bil zopet konservativce, nemške liberalce in Poljake, a ta družba ni imela obstanka, dočim je češka opozicija se bila že jako ojačila.

Pala je koalicijska vlada in po kratkem mejvladjem grofa Kielmannsegga je prišel grof Badeni. Sedaj so se razmere kmalu znatno premenile. Po skušnjah prejšnjih vlad je presodil, da se češko vprašnje prezirati ne da. Češki poslanci so ostali v opoziciji, a bili niso več vladi „čudna družba“, temveč je iskala priložnosti, da stopi ž njimi v dotiko. Mladočeška stranka je nakrat „hoffähig“ postala. Grof Badeni je izjavil, da priznava obstanek tega češkega vprašanja in se ga tudi ne bode izogibal.

Da so se razmere tako premenile, tega ni pripisovati naklonjenosti grofa Badenija Čehom, temveč le odločnemu postopanju mladočeške politike. Preveril se je, da je zaman vse prizadevanje, da bi uničil Mladočehe in da brez čeških zastopnikov v Avstriji trajno vladanje ni mogoče, tem manje, ker zjedinjena levica razpade in več novih nemških strank vsled svojih načel ne more podpirati nobene vlade.

Dne 25. m. m. je češki namest. grof Coudenhove prečital v deželnem zboru neko vladno izjavo, kako se misli lotiti češkega vprašanja, oziroma kako hoče narediti spravo mej Nemci in Čehi.

Grof Badeni se je lotil torej istega dela, kakor grof Taaffe, a kakor iz vladne izjave posnamemo, vendar povse drugače. Pred vsem naglašja vladna izjava, da bode vlada vzela za podlago svojemu delovanju popolno enakopravnost in enakovrednost obeh narodnostij. To in nič drugega zahtevajo Čehi. Nemci pa nikdar niso hoteli o

tem ničesa slišati, temveč so zase zahtevali neke pravice. Če bi se bile izvele dunajske punktacije, bi v nemških okrajih bila jedino nemščina uradni jezik, v čeških bi se pa bilo uradovalo v obeh deželnih jezikih. Sedanja vlada je pa že v vprašanju glede osnove okrožnega sodišča v Trutnovu se postavila popolnoma na češko stališče.

Nadalje pravi vlada, da predloži deželnemu zboru načrt o upeljavi narodnih kurij za volitve v dež. odbor in deželne zavode in odseke. Ta uredba je jako pravična. Obema narodnostima bodo zagotovljeni zastopniki v deželnem odboru, odsekih in v upravi deželnih zavodov. Ta določba bode Nemcem v korist. Vzlic temu se pa nemški listi kakor stekli psi zaganjajo v njo. Pogrešajo v njej določbe, da bi te kurije imele tudi veto v narodnih vprašanjih. Po dunajskih punktacijah, bi vse tri kurije morale pritrditi vsakemu sklepu deželnega zbora, ako se tiče narodnih vprašanj, drugače bi ne veljal. To bi pa bila coklja, ki bi ovirala vsak napredek. Pomisliti je, da so Nemci v narodnih ozirih z vsem bolje preskrbljeni kakor Čehi, ker so jih božale razne vlade. Zato bi omejena določba največ škodovala Čehom, kajti deželni zbor bi ne mogel niti jedne češke deželne srednje šole osnovati brez dovoljenja Nemcev. Poslednji bi gotovo porabili vsako priložnost, da ovirajo češki napredek. Če ima človek opraviti s takimi ljudmi, kot so Nemci, ki nam še celjske dvojezične gimnazije ne privoščijo, treba je skrajne previdnosti. Čehi zato so lahko hvaležni svojim poslancem, da so preprečili osnovo narodnih kurij v smislu dunajskih punktacij.

Nadalje se pa obeta pravična volilna reforma. Sedanja češki deželnozborski volilni red je tak, da ni izključeno, da dobe Nemci večino, ako pride druga nemška vlada. Večino odločujejo veleposestniki in je odvisna le od kacij desetih glasov. Na veleposestnike pa ima vlada velik vpliv. Če se pa volilni red pravično premeni, da se Čehom prizna njih številu in njih davkom primerno število deželnozborskih mandatov ter se razdeli skupina veleposestnikov v več volilnih okrajev, kakor je razdeljena za volitve v državni zbor, je Čehom za zmirom večina zagotovljena. Vlada tudi obeta, da hoče varovati jednostnost v postavodaji in upravi. Potem je izključena osnova vsakega zaključenega ozemlja.

Seveda popolnoma niso Čehi zadovoljni s temi obljubami, mi pa še manj. Pred vsem se opaža, da vlada hoče spravo omejiti samo na Češko, ko se vendar češko vprašanje razteza na vse dežele češke krone. Sedanji ministerski predsednik je za spravo le ondu, kjer so Nemci v manjšini; v deželah, kjer so Slovani v manjšini, pa za narodno spravo ne skrbi. Sicer pa govori vladna izjava, da se morata obe narodnosti sami mej seboj sporazumeti. Za tako sporazumljenje je sedaj malo upanja. Zdi se nam, da grof Badeni sam nima dosti upa, da se mu stvar posreči in hoče že naprej izvrniti odgovornost za neuspehe na Čehe in Nemce same.

Pa če tudi se sedaj češko vprašanje ne reši, toliko je gotovo, da sedaj že tudi na Dunaju smatrajo dunajske Čehom nevarne punktacije za pokopane in to je uspeh mladočeške odločne in dosledne politike. Gotovo je pa tudi, da vlada preti češkega vprašanja ne bodo mogle na dnevni red, dokler se ne reši za Čehe ugodno.

Politični pregled.

Veronauk na realkah. — V nekaterih deželah veronauk ni bil obvezen predmet na višji realki. Minister Gauč je pa sklenil, ga povsod upeljati. Glede realk na Štajerskem in v Trstu je bil to kar zaukazal, ker po deželnem zakonu teh kronovin za to ni treba deželnega zakona. Dolenjeavstrijskemu in koroškemu deželnemu zboru sta se pa že vlani bili predložili vladni predlogi, s katerima se veronauk uvaja za obvezni predmet. Lani vladni predlogi nista imeli zaželenega uspeha, ker so v obeh deželnih zborskih odločevali še liberalci. V tem so pa bile nove volitve, ki so položaj znatno premenile. Da se dolenjeavstrijski deželni zbor izreče za uvedbo veronauka na višji realki, je popolnoma gotovo, a tudi na Koroškem je to pričakovati. Narodni Nemci, ki imajo večino, tej stvari niso tako nasprotni, kakor so bili liberalci. Čudno se nam pač zdi, da se ta stvar poprej ni bila sprožila, ko so pod Taaffejem dolgo časa vodili konservativci osodo naše države.

Volilno gibanje je jako živahno v vseh kronovinah. Najdelavnejši so socialisti. Postavili so svoje kandidate na Kranjskem ne le za peto kurijo, temveč tudi za mesto ljubljansko in gorenjska in notranjska mesta. V Ljubljani kandidujejo socialisti čevljarja Karla Kordeliča, za gorenjska mesta pa nadsprevodnika Franca Marna, katerega kandidujejo tudi za peto kurijo na Goriškem. — Iredentovska stranka se letos tudi udeleži volitve na Primorskem. V Istri Italijani z vsemi silami delajo proti Spinčiču in Laginji in upajo, da katerega vržejo. Poslednji baje ne kandiduje več v kmetskih občinah, temveč v peti kuriji. — Dunajski krščanski socialisti so izdali svoj oklic, ki jako mnogo obeta, v precej občnih potezah, tako da poslanci potem ne bodo na nič gotovega vezami. — V Galiciji jako samovoljno postopajo oblasti. Volilni shodi se zabranjujejo, češ, da se morajo poprej izvršiti volitve volilnih mož, nobene pritožbe ne pomagajo. Duhovnik Stojalowski je bil povabil svoje somišljenike v Caszo na Ogorskem, da se z njimi posvetuje o kandidatih, a ogorska vlada je ta shod prepovedala. Došlih poljskih kmetov še k Stojalowskemu niso pustili, temveč so poslednjega celo za toliko časa zaprli, da so se kmetje razšli. — V Bukovini kandiduje v peti kuriji bivši minister Steinbach. Če bode voljen, misli baje vlada delati na to, da ga izvoli zbornica za predsednika. — V Pragi ponujajo dr. Riegru mandat za peto kurijo, a ga ne mara vsprejeti. V Pragi boče namreč hud boj, kajti socialisti imajo precej upanja, da zmagajo. Na Dunaju socialisti skušajo dobiti na svojo stran Čehe, obetajoč, da se bodo poganjali za češke šole na Dunaju.

Češki notranji uradni jezik. — Po časopisih se trdovratno razširja novica, da se upelje na Češkem in Moravskem češki notranji uradni jezik. Nekateri listi celo vedo povedati, da se tudi pri najvišjem sodišču na Dunaju in v ministerstvih upelje češki notranji uradni jezik za vse stvari, ki so se rešile v prvih instancah češki in za občevarje s češkimi uradi. Nemški listi se zaradi tega grozno jeze. Poprej so vedno pisali, da je vredenje notranjega jezika stvar vlade, a sedaj pa jim ni prav, ko je vlada se postavila na to stališče in misli stvar urediti, ne da bi stranke kaj vprašala, kaj da mislijo. Nemškim uradnikom se bode baje dal obrok desetih do petnajstih let, da se nauče češčine. Koliko je res-